Секція 13. Банківська справа

МЕЛЬЯНКОВА ЛЮДМИЛА ВАСИЛІВНА

к.е.н., доцент

Національний університет біоресурсів
та природокористування України,
м. Київ, Україна

КОНТРОЛЬ ПРОВЕДЕННЯ АКТИВНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКУ

Контроль проведення активних операцій можна розглядати як особливий вид діяльності, який включає стеження за процесом управління та його оцінювання, що полягає в накопиченні інформації, спостереженні та перевірці відповідності реального ходу і розвитку об'єкта управління розробленому плану. Ефективність здійснення такого контролю залежить від вірогідності наданої інформації про стан об'єкта контролю і про можливість проведення регулюючих заходів.

За визначенням контроль за банківською кредитною діяльністю є сукупністю процедур щодо перевірки якісних та кількісних характеристик процесу кредитування, його відповідності розробленим вимогам і стандартам, аналізу кредитного портфеля банку та можливості проведення регулюючих заходів для усунення недоліків кредитування і недопущення виникнення значних ризиків, які можуть призвести до втрати банком ресурсів [1].

Фактично контроль проведення активних операцій полягає у діяльності банку, спрямованій на попередження, фіксацію й усунення недоліків та порушень, а також надання практичної допомоги в питаннях господарсько-фінансової діяльності підприємств, установ, організацій і громадян у процесі здійснення активних операцій та користування додатковими банківськими послугами.

При цьому, будь-якому виду контролю, у тому числі і кредитному, притаманні такі складові, як: встановлення стандартів; оцінювання виконання; коригування.

Основною складовою контролю активних операцій є вставлення стандартів, яких повинні дотримуватися працівники банку при здійсненні кредитної діяльності.

Оцінювання виконання, як складовий елемент контролю за активними операціями, полягає у тому, що під час здійснення кредитної операції мають відбуватися спостереження та перевірки ходу їх виконання, аналіз недоліків, які можуть проявлятися у процесі кредитних взаємозв'язків банку і позичальника. Таке оцінювання здійснюють відповідні підрозділи чи відповідальні особи, які оцінюють виконання активних операцій банку шляхом організації системи внутрішнього контролю.

Коригування як елемент контролю за активними операціями передбачає вжиття коригуючих заходів, які ґрунтуються на неправильних чи невизначених стандартах, або на помилках, які виявлені у процесі здійснення активної операції. Таки помилки та недоліки слід виявляти якомога раніше для недопущення виникнення значних ризиків що можуть призвести до втрати банком кредитних ресурсів [2].

Система внутрішнього контролю банку є сукупністю процедур, що спрямовані на попередження, виявлення і виправлення суттєвих помилок, забезпечення захисту і збереження активів, повноти і точності облікової документації, а також виявлення на усіх етапах кредитного процесу ознак зародження фінансових труднощів у позичальників і вжиття відповідних заходів щодо захисту економічних інтересів банку.

Внутрішній банківський контроль є невід'ємною частиною операційної діяльності банку та поєднує адміністративний і бухгалтерський контроль за активами та пасивами банку.

Контроль за виконанням позичальником умов кредитного договору, пов'язаних з ним договорів, здійснюється шляхом:

– постійного контролю за повнотою повернення кредиту та сплатою процентів згідно з графіком, який складається з урахуванням умов кредитних договорів і техніко-економічного обґрунтування та затверджується рішенням кредитного комітету відповідного рівня;

– перевірки виконання інших умов кредитного договору та договорів, які пов'язані з реалізацією проекту, що кредитується.

Контроль за цільовим використанням кредитних коштів позичальником можна розподілити на:

– попередній контроль, що полягає у перевірці відповідності призначення платежу в платіжних документах, які надані позичальником, цілям, які визначені в кредитному договорі;

– подальший контроль, що полягає у перевірці фактичної наявності купленої за рахунок кредитних коштів продукції тощо.

Контроль за фінансовим станом позичальника передбачає:

– здійснення щоквартального розрахунку фінансового стану позичальника згідно з чинною методикою банку;

– проведення контролю (не менш ніж один раз у місяць) за грошовими потоками, оборотами за поточними рахунками позичальника в банку та щоквартально за поточними рахунками в інших банках;

– аналіз інформації, яка може свідчити про фінансові та інші ускладнення в діяльності позичальника (погіршення фінансового стану та переведення позичальника до групи з більш високим ступенем ризику; зменшення, більш ніж на 20%, грошових потоків на поточному рахунку; несвоєчасна сплата частини кредиту або процентів; виникнення боргів перед бюджетом; наявність негативної інформації стосовно діяльності позичальника або безпосередньо його керівників, засновників, зміни керівників, складу засновників, акціонерів, співвласників позичальника; часткове або повне перепрофілювання діяльності позичальника; зміни законодавчих актів, що можуть мати значний негативний вплив на основну діяльність позичальника та його спроможність повернути кредитну заборгованість; значні розходження показників фактичної діяльності з

показниками і розрахунками бізнес-плану та техніко-економічного обґрунтування тощо);

– щотижневий контроль за рухом грошових коштів за поточним рахунком позичальника у разі виявлення ознак, зазначених вище;

– щоквартальний контроль за динамікою основних показників господарсько-фінансової діяльності позичальників та поручителів (гарантів) для визначення можливості своєчасного та повного виконання ними своїх зобов'язань перед банком;

– щоквартальний аналіз змін структури балансу позичальника в розрізі статей балансу в разі збільшення суми довгострокових і поточних зобов'язань та вивчення причин цих змін тощо.

Контроль, пов'язаний з перевіркою стану забезпечення, передбачає:

– проведення контролю за виконанням договорів забезпечення на підставі наданих підрозділом заставних операцій актів перевірки наявності, схоронності і переоцінювання предмета застави та інших необхідних документів, що надаються позичальником;

– здійснення контролю за своєчасною сплатою заставодавцем страхових платежів за договором страхування заставленого майна;

– перевірка дотримання позичальником умов щодо зберігання майна, наданого у забезпечення тощо.

Крім індивідуального кредитного контролю банк здійснює контроль свого кредитного портфеля, що передбачає:

– аналіз стандартної (непростроченої) кредитної заборгованості;

– визначення частки та структури прострочених кредитів у портфелі банку;

– аналіз змін у класифікації кредитів за групами ризику;

– розробку заходів щодо ліквідації проблемної заборгованості тощо.

З точки зору зовнішнього контролю за активними операціями банку спостерігають органи банківського нагляду НБУ та аудиторські фірми, державні органи фінансового контролю та інші.

НБУ здійснює контроль за активними операціями банків та розробляє заходи впливу на банківську діяльність для підвищення стабільності банківської системи України, що включає:

– розробку нормативно-правових актів та встановлення обов'язкових економічних нормативів банківської діяльності;

– проведення перевірок та здійснення банківського нагляду за проведенням активних операцій;

– встановлення вимог щодо здійснення активних операцій та жорсткіших правил їх проведення та, у разі необхідності, визначає обсяги формування додаткових резервів на покриття можливих втрат за кредитними операціями банків; встановлює вимоги щодо розробки спеціальних заходів проти концентрації кредитної діяльності банків в одному секторі економіки; підвищує економічні нормативи діяльності банків; посилює вимоги до оцінювання та управління кредитним портфелем банків, тощо.

Отже, контроль проведення активних операцій банку можна розглядати як особливий вид діяльності, що включає стеження за процесом управління та його оцінювання, що є сукупністю процедур щодо перевірки якісних та кількісних характеристик процесу проведення цих операцій, його відповідності розробленим вимогам і стандартам, аналізу кредитного портфеля банку та можливості проведення регулюючих заходів для усунення недоліків кредитування і недопущення виникнення значних ризиків, які можуть призвести до втрати банком ресурсів і спрямованій на попередження, фіксацію й усунення недоліків та порушень, а також надання практичної допомоги в питаннях господарсько-фінансової діяльності контрагентів у процесі здійснення активних операцій та користування додатковими банківськими послугами.

Литература:

1. Облік і аудит у банках/ О.Г. Коренєва, Н.Г. Слав'янська, Н.Г. Євченко, О.В.Карпенко. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2012.– С. 162–185.

2. Кіндрацька Л.М. Фінансовий та управлінський облік у банках / Л.М. Кіндрацька. – К. : КНЕУ, 2008. – 816 с.